

O ulasku u sinagogu ili o četvrtom konstitutivnom narodu

Vijest je brzinski prostrujala eterom, portalima i društvenim mrežama, da je do sada vjerovatno svi znaju. Objavio ju je na svom profilu hazan sarajevske sinagoge Igor Kožemjakin i govori o tome kako neka osnovnoškolska djeca sa Ilidže nisu ušla u sinagogu jer za to nisu imala dozvolu roditelja.

I nije u pitanju da se bolji dio javnosti odmah osjetio nelagodno zbog te situacije, kao što nije upitno da će uvjerljivo najveći dio mislećeg Sarajeva i mainstream medija emitirati istu vrstu tuđe i zatečenosti s tom vijesću. Jer kod dobrog dijela građana Sarajeva itekako još postoji osjećaj za druge, a posebno za jevrejsku zajednicu koja jedva da i postoji u gradu.

No, svi ti ljudi koji tako misle, bez obzira na to što su još u većini, dolaze iz nekog normalnog, predratnog doba kad je traženje bliskosti, a ne razlika, među narodima bila osnovna društvena misao. Problem je u novom dobu koje je te vrijednosti poništio i u tome što postaje sve vidljiviji zid nepovjerenja, pa i netolerancije prema rijetkim preostalim članovima jevrejske zajednice. To zasigurno ima veze i

s politikom Izraela prema Palestini i s generalnim odnosom između islamskog i jevrejskog svijeta, pa i s bliskošću Izraela i bosanskohercegovačkog HDZ-a u krajnjoj liniji. Na koncu, ima itekako veze i s novim nacionalističkim i klerikalnim narativima.

Sve bi to, međutim, trebalo biti nebitno pred činjenicom da su Jevreji u svakom smislu, bilo kulturom, društvenom ili gospodarskom, pa čak i demografskom, bili taj četvrti konstitutivni narod koji bolno nedostaje, jer je praktično umoren u holokaustu i ustaškom genocidu, da bi onda solidan broj potomaka onih koji su preživjeli otišao s posljednjim ratom. Devastacija zajednice je bila tolika da čak ni ova preostala sarajevska sinagoga nije sefardska, nego aškenaska, iako su Sefardi bili oni koji su imali višestoljetnu ukorijenjenost u Bosni i Hercegovini, zahvaljujući činjenici da je Osmansko carstvo otvorilo svoje granice za ljude prognane s Iberijskog poluotoka.

Ali čak i uz takav nestanak, ta je zajednica dala jednog od najvećih gradonačelnika Sarajeva i direktora Energoinvesta kojij se skoro pa u potpunosti izgradio socijalističko Sarajevo i doista toga mimo njega u čitavoj državi.

Piše: DRAGAN MARKOVINA

Ako prema ijednoj zajednici Bosna i Hercegovina, pa čak i Sarajevo kao grad, trebaju osjećati nekakav dug i odgovornost, to je upravo prema jevrejskoj zajednici, koju s izuzetkom partizana, grad nije uspio obraniti od holokausta

Riječ je, naravno, o Emeriku Blumu, partizanu i vizionaru, kojem je prošlog ljeta Jasmila Zbanić posvetila film na SFF-u.

Ponašati se nakon svega prema toj jedva vidljivoj zajednici na način da je se predstavljao kao nešto strano, iako je već pet stoljeća tu, i kao prema nekoj ekspozituri Izraela, a istovremeno se od prigode do prigode pozivati na presudu Sejdić - Finci, kad može poslužiti za legitimiranje ishoda izbora za člana Predsjedništva je prilično licemjerno.

Ako prema ijednoj zajednici Bosna i Hercegovina, pa čak i Sarajevo kao grad, trebaju osjećati nekakav

dug i odgovornost, to je upravo prema jevrejskoj zajednici, koju s izuzetkom partizana, grad nije uspio obraniti od holokausta. Tim je tužnija sveprisutna šutnja sa svih strana o tome da smo jedan konstitutivni narod već de facto izgubili.

A koliko je toj zajednici bilo stalo do Sarajeva i Bosne i Hercegovine, možda najbolje svjedoči divna knjiga Karl-Markusa Gausa "Evropljani u izumiranju", u kojoj on opisuje posjete skoro iskorijenjenim zajednicama u europskim zemljama, pa tako dođe i do ratnog Sarajeva, jevrejske opštine i Jakoba Fincija. To Sarajevo koje su oni čuvali i koje je Gauss opisao u knjizi bio je divan i slobodarski grad kojem su do kraja pripadali, baš kao što mu pripadaju i danas.

A tugu onih koji su otišli najbolje je u jednoj od priča iz knjige "Sarajlije" opisao Dragan Pavelić, opisujući scenu s audicije u Tel Avivu i suze djevojke koja je pjevala jednu od najpoznatijih sevdalinki na toj audiciji.

Kad bih na kraju trebao u jednoj rečenici ili sintagmi opisati Bosnu i Hercegovinu, rekao bih sljedeće: "To je zemlja iščezlog četvrtog konstitutivnog naroda."

Österreichische Gesellschaft für Europapolitik u maju je objavio rezultate online istraživanja javnog mnijenja koje pokazuje da nema većine za proširenje Evropske unije. Od zemalja Zapadnog Balkana, Bosna i Hercegovina i dalje ima najveću stopu odobravanja među građanima/kama Austrije: 29% bi pozdravilo članstvo u EU. Paul Schmidt, generalni sekretar ÖGfE-a i koordinator mreže Western Balkans 2 EU, projekta Erasmus+ Jean Monnet Networks, objašnjava da su njihova istraživanja pokazala više nego stabilan trend javnog mnijenja.

SKEPTICIZAM Od 2010. godine, kada smo počeli da postavljamo pitanja Austrijancima o mogućem pridruženju zemalja Zapadnog Balkana i Turske, bile je malo promjene u percepciji građana. Mislim da je javnost Austrije skeptična prema daljim koracima proširenja EU zbog brojnih izazova i krize s kojima se EU morala suočiti posljednjih godina. Iako Austrijanci ne dovode u pitanje samo članstvo u EU, često kritikuju kako EU funkcionira "u svakodnevnom životu" i kako se može nositi s izazovima koji su pred nama. Rat u Ukrajini, migracije i visoka inflacija dodatno su povećali zabrinutost i potvrdili stav građana da se EU prije svega mora konsolidirati prije nego što poduzme velike i ambiciozne korake kao što je integracija novih članica. Istraživanje ÖGfE provedeno u julu 2022. pokazuje da je 78 posto ispitanika smatralo važnim produbljivanje saradnje između država članica EU, dok je samo 24 posto izjavilo da je proširenje EU važno. Skepticizam prema proširenju EU u

Austriji treba dodatni angažman

Paul Schmidt, generalni sekretar Österreichische Gesellschaft für Europapolitik i koordinator mreže Western Balkans 2 EU, projekta Erasmus+ Jean Monnet Networks, govorio je za Oslobođenje

Austriji nije nova pojava. Austrijanci su bili rezervisani prema ulasku Bugarske i Rumunije u EU. No, ulazak Hrvatske u EU je naišao na simpatije, jer je zemlja "kvazisusjed", ima dobar imidž i jedna je od najvažnijih turističkih destinacija za Austrijance.

ZAPADNI BALKAN Naše istraživanje pokazuje da su Austrijanci pozitivniji prema pristupnim kandidaturnama zemalja o kojima imaju više znanja, kao što je bilo u slučaju direktnih susjeda Austrije koji su se pridružili EU 2004. i Hrvatske. Sve u svemu, malo je znanja o zemljama Zapadnog Balkana, dok su one povezane sa nižim ekonomskim standardom i nedostacima koji se tiču stabilnog političkog i institucionalnog

pejzaža. Veliki problem je i činjenica da bi zemlje pristupnice postale neto primaoci nakon ulaska u EU.

Na kraju, ali ne i najmanje važno, izazov migracija koji se stalno ponavlja u domaćoj političkoj debati (ključna riječ: migracije na zapadnobalkanskoj rutini) igra važnu ulogu. Što se tiče relativno pozitivnog stava o Bosni i Hercegovini, jedan

razlog bi mogao biti da postoji prilično velika bh. dijaspora u Austriji. Ambivalentno pozicioniranje Srbije između EU i Rusije moglo bi biti problem, kao i bilateralne tenzije sa Kosovom jer ima onih koji strahuju da bi se politička nestabilnost mogla uvести u EU ako bi ove dvije zemlje ušle u Uniju.

STAV VLADE Austrijska vlada ili austrijske vlade, bez obzira na to kako koalicija izgleda, zauzimaju više strateški pogled i kažu: "Mi smo za proširenje EU, čak i ako javnost nije, jer mi to vidimo kao srednjoročni proces." No, kada se u austrijskoj politici raspravlja o mogućem pristupanju zemalja Zapadnog Balkana, previše je fokusa na sigurnosna pitanja i potencijalne rizike koji bi mogli doći uz to i premalo komuniciranja o šansama i koristima za Austriju i njenu ekonomiju. Generalno, premalo je svijesti javnosti

o tome da bi integracija svih zemalja Zapadnog Balkana bila velika prednost za Austriju - posebno što se tiče naše privrede koja je već među najvažnijim investitorima u regionu, kao i da bi integracija Zapadnog Balkana u EU zemlje donijele veću geopolitičku stabilnost. Zbog posrnutog procesa pristupanja EU, želja zemalja Zapadnog Balkana za ulazak u EU nije bila na vrhu dnevnog reda u domaćoj političkoj debati, pa nije ni iznenađenje što nema značajnijih promjena u javnom mnijenju.

PODRŠKA Može se pretpostaviti da bi sveukupna svijest porasla ako proces dobije zamah, a politika, mediji i civilno društvo to naprave temom. Politika koja snažno podržava proširenje EU trebala bi proaktivno objasniti zašto je integracija naših susjeda važna posebno za Austriju i šta se može učiniti da se stvari ubrzaju. Ako bi region Zapadnog Balkana postao žrtva povećanog ruskog utjecaja, to bi išlo ruku pod ruku sa političkom nestabilnošću i potkopalo napore za jačanje sistema liberalne demokratije, vladavine prava, osnovnih ljudskih prava i evropskih vrijednosti. Stoga, Austrija bi trebala dodatno ojačati svoj angažman u regionu - u smislu ekonomije, političke saradnje, podrške nezavisnom civilnom društvu, kulturne saradnje ili razmjene mladih. Iskreno, sama EU danas nije spremna za dalja proširenja, ona treba da poboljša svoj kapacitet da apsorbira nove članice. Austrija bi stoga trebala da se angažuje na evropskoj sceni kako bi obje strane učinila spremnijim za novi korak

Razgovarala: MATEA JERKOVIĆ

Paul Schmidt: EU danas nije spremna za dalja proširenja / ©ÖGfE/FOTO WILKE